

YASHIL

**IQTISODIYOT
va
TARAQQIYOT**

*Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik,
ilmiy, ommabop jurnal*

**"AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR
RIVOJLANTIRISHDA BUXGALTERIYA HISOBİ,
IQTISODIY TAHLIL VA AUDITNING ROLI HAMDA
ISTIQBOLDAGI VAZIFALAR" MAVZUSIDAGI
XALQARO ILMIY-AMALIY KONFERENSIYA**

MAXSUS SON / №5

BASE

ULRICHSWEB™
GLOBAL SERIALS DIRECTORY

OpenAIRE

OPEN ACCESS

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
LIBRARY.RU

INDEX COPERNICUS
INTERNATIONAL

ROAD

Crossref

ISSN

INTERNATIONAL
STANDARD
SERIAL
NUMBER
INTERNATIONAL CENTRE

Academic
Resource
Index
ResearchBib

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

2025-yil 17-18 aprel

**SAMARQAND DAVLAT VETERINARIYA
MEDITSINASI, CHORVACHILIK VA
BIOTEXNOLOGIYALAR UNIVERSITETI**

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Elektron nashr. 479 sahifa.

E'lon qilishga 2025-yil 1-aprelda ruxsat etildi.

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoirazimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, iqtisodiyot fanlari nomzodi (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Viktorovna, Candidate of Economic Sciences (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 28-fevraldagi
333/5-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

1-SEKSIYA: BUXGALTERIYA HISOBI, IQTISODIY TAHLIL VA AUDITNI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	12
SUT YO'NALISHIDAGI QORAMOLCHILIKDA ISHLAB CHIQRISH XARAJATLARI HISOBI VA MAHSULOT TANNARXINI HISOBLASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	13
Alikulov Abdimo'min Ismatovich, Karimov Ikrom, Abduganieva Dildora	
MEHNAT HAQI BO'YICHA MUOMALALARDA XATO, FIRIBGARLIK VA NOQONUNIY AMALLARNI SUD BUXGALTERIYA EKSPERTIZASI USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	17
Xasanov Baxodir Akramovich	
G'ALLACHILIK KLASSTERINING TASHKILY MEZONLARINI SHAKLLANTIRISH	20
Dusmuratov Radjabbay Davlatbaevich, Ilmuratov Shavkat Maxsumovich	
KORXONA TOVAR-MODDIY ZAXIRALARI QADRSIZLANISHI AUDITINING METODOLOGIK ASOSLARI	24
Urazov Komil Baxramovich, To'rayeva Farida Rustamovna	
AGROKLASTERLAR ICHKI SOTISH JARAYONIDA TRANSFERT BAHOLARNI BELGILASH USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH	28
Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
KONSOLIDASIYALASHGAN MOLIVAVIY HISOBOTLARNI TUZISHNING BUGUNGI KUNDAGI ZARURATI.....	34
Avazov Ilxom Ravshanovich	
MOLIVAVIY HISOBOTNING BARQARORLIK STANDARTLARI	37
Kurbanov Ziyat Niyazovich	
ВВЕДЕНИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ЭКОЛОГИЧЕСКИХ ЗАТРАТ В СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРЕДПРИЯТИЯХ.....	41
Серекбаева Сауле Габитовна, Эшмуратов Улугбек Ташмуратович	
TOVAR-MODDIY QIYMATLIKLAR AUDITINI AUDITNING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI	46
Raximova Umida Rabbimovna	
AGROIQTISODIYOTNI INNOVATSION RIVOJLANTIRISH SHAROITIDA JORIY AKTIVLAR INVENTARIZATSIYASINI O'TKAZISH VA UNING TAHLILI USULLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	49
Ruziyeva Dilafruz Faxriddinovna	
INVESTITSIYAVIY JOZIBADORLIKNI OSHIRISHDA INVESTITSIYA MUHITI VA UNI SHAKLLANTIRADIGAN OMILLAR	51
Abduganiyev Jahongir Behzod o'g'li, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA ASOSIY VOSITALAR HISOBINING XUSUSIYATLARI.....	55
A.I.Alikulov, M.Sh.Baxriyev, M.N. Fayzullaev	
G'ALLACHILIK KLASSTERLARIDA BUXGALTERIYA HISOBINING XUSUSIYATLARI VA XORIJ TAJRIBALARI ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	59
Yuldashev Sherati Xaitovich, Xusanov Jaloliddin Xolmamat o'g'li, Tolibov Azamatjon Olimovich	
STRATEGIES FOR ADVANCING THE STANDARDS RELATED TO ACCOUNTING FOR FOREIGN EXCHANGE RATE FLUCTUATIONS IN UZBEKISTAN	63
Urazov K.B., Umarova Sh.K.	

BUXGALTERIYA HISOBINING XALQARO STANDARTLARI ASOSIDA LOGISTIKA XARAJATLARI HISOB VA HISOBOTLARINI Yuritishni Takomillashtirish.....	68
Nasim Boboev, Yorbekova Dilorom Muxammadqulovna, Umidullo Fayzullaev	
ASPECTS OF ACCOUNTING CONFIGURATION AND ORGANIZATION IN MODERN ECONOMIC SETTINGS.....	73
Hamdamova Guljahon Ablokulovna, Bahodirov Qosimxon Nasimxon o'g'li, Abdixalimov Nodirbek Abdumutal o'g'li	
ФИНАНСОВАЯ ГРАМОТНОСТЬ КЛИЕНТОВ: АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ В БАНКОВСКОЙ ПРАКТИКЕ	77
Нарзиева Гузаль Бахтиёровна	
BARQAROR O'SISH MAQSADLARIGA ERISHISHDA SIRKULAR IQTISODIYOTNING AHAMIYATI VA UNI MOLİYALASHTIRISH MASALALARI	81
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
INNOVATION IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA INVESTITSİYALARNING AHAMIYATI.....	85
Raximova Umida Rabbimovna, Elmurodova Dilnoza Farxodovna, Rasulova Sevinch Shodiyor qizi	
THE ROLE OF INTERNAL AND EXTERNAL AUDIT IN STRENGTHENING CORPORATE GOVERNANCE IN UZBEKISTAN	88
Urazov Komil Bahromovich, Oblokulov Sukhrob Usmon o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA BOSHQARUV HISOB (O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI MISOLIDA)	90
Hamdamova Guljaxon Ablokulovna, Shakaraliyev Avazbek Xasan O'g'li, Daniyrov Xurshid Baxtiyorovich	
АДАПТАЦИЯ ФИНАНСОВОГО УЧЕТА МНОГОПРОФИЛЬНЫХ ФЕРМЕРСКИХ ХОЗЯЙСТВ К МЕЖДУНАРОДНЫМ СТАНДАРТАМ: ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ	93
Ёрбекова Дилором Мухаммадқулловна, Асомиддинов Хусан Асомиддин угли, Мамадиёров Хусниддин Хасанович	
QISHLOQ XO'JALIGI KORXONALARIDA INVENTARIZATSIYA NATIJALARI TAHLILINI TAKOMILLASHTIRISH XUSUSIYATLARI	97
Ruziyeva Dilafruz Faxriddinova	
ASALARICHILIK XO'JALIKLARIDA BIZNES JARAYONLARI HISOBINING NORMATIV-HUQUQIY ASOSLARI	100
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA ICHKI AUDITNI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALARI	107
Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li	
IQTISODIYOTNI JADAL RIVOJLANTIRISHGA QARATILGAN ISLOHOTLAR SHAROITIDA G'ALLACHILIK KLASTERLARINI TASHKIL ETISHNING ZARURATI, MOHIYATI VA ISTIQBOLLARI.....	111
Yuldashev Sherali Xaitovich, Pardaboyev Asror O'lmas o'g'li	
AGROKLASTERLARDA KAPITAL QO'YILMALAR HISOBINI MOLİYAVIY HISOBOTNING XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TAKOMILLASHTIRISH	115
Abdushukurov Xondamir Botiraliyevich, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
BANK SEKTORINING DOLZARB MUAMMOLARI VA ULARNI HAL QILISH YO'LLARI.....	120
Narziyeva Guzal Baxtiyorovna, Toshmurodova Dilbar Muzaffar qizi, Zarmaxmatov Nomozjon Boxodir o'g'li	
THE STATUS OF ACCOUNTING TODAY	123
Hamdamova Guljahon Ablokulovna, O'ktamov Nuriddin Abdumalik O'g'li, Raxmatullayev Abdullajon Murodullo O'g'li	
CHANGES IN THE STRUCTURE OF AGRICULTURE OF UZBEKISTAN AND THEIR ECONOMIC- STATISTICAL ANALYSIS.....	126
Yorbekova Dilorom Muxammadkulovna, Raxmatullayev Abdullajon Murodullo ugli	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA BUXGALTERIYA HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH VA XALQARO STANDARTLARGA MOSLASHTIRISH.....	130
Raximova Umida Rabbimovna, Abdurahmanova Jasmina Baxtiyorovna	
KORXONALARDA XARAJATLAR HISOBINING ZAMONAVIY USULLARI.....	133
Tilabov Shohruh Baxriddin o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIK KORXONALARIDA ISHLAB CHIQARISH XARAJATLARI HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH JARAYONLARI.....	137
Ishturdiyev Hasan Abdigapparovich, Rasulberdiyev G'ayratjon Sharof o'g'li, Xusanov Shohjahon Shavxidin o'g'li, Rustamova Dildora Dunyodjon qizi	
BUDJET HISOBINING IQTISODIYOTIMIZDA TUTGAN O'RNI VA UNING O'ZIGA XOS JIHATLARI.....	143
Tuxtayev Zafar Mamatkulovich	
XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA ASOSIY VOSITALARNING TASHKILIY-USLUBIY ASOSLARINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI.....	147
Fayzullayev Murodbek Nematullayevich, Alikulov Abdimo'min Ismatovich	
2-SEKSIYA: INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA UNING YECHIMLARI.....151	
KAMBAG'ALLIK MUAMMOSI, UNI BARTARAF ETISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI VA HOZIRGI HOLATI	152
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Aslonov Xotamjon Sharifboy o'g'li, Esirgapov Diyor Akramovich	
BULUTLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA SOLIQ HISOBOTI TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	157
Uralov Baxtiyor Maxmudovich	
“YASHIL IQTISODIYOT”GA O'TISH ZARURIYATI VA UNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI	162
Olmasov Umidjon G'iyosovich, Salamov Ibroxim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA CHORVACHILIK SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI.....	168
Kudratov Rizo Turdibayevich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA UNING YECHIMLARI.....	172
Ruziyeva Dilafruz Faxriddinovna	
“OZIQ-OVQAT ISROFI VA U BILAN KURASHISH STRATEGIYALARI”	176
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Abduqahhorov Najmiddin Sayfiddin o'g'li, Vasliddinov Behruz Vasliddinovich	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AHOLINING IQTISODIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH MUAMMOLARI VA YECHIMLARI.....	182
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA AGRAR IQTISODIYOTNI BARQAROR RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI VA UNING YECHIMLARI.....	185
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Azimjon Baxodirov, Ilhom Mamatqulov	
XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISH ORQALI QISHLOQ JOYLARIDA AHOLI BANDLIGINI OSHIRISH	190
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Boyjigitov Kamronbekmirzo Sobirjon o'g'li, Baxriddinov Abubakir Oloviddin o'g'li	
IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA KICHIK BIZNESNING ROLINI OSHIRISH.....	195
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Ollonazarova Mavlyuda Shixnazar qizi	
XIZMAT KO'RSATISHDA ELEKTRON TIJORATNI SAMARADORLIGINI OSHIRISH	199
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Safarova Baxora Aslamovna, Bozorova Beg'ubor Tolib qizi, Murodqulova Mexrangiz Dilshodovna, Avazboyeva Ruxshona Azizovna	

CHORVACHILIKDA VETERINARIYA XIZMATLARINING IQTISODIY SAMARADORLIKKA TA'SIRI.....	202
Eshanqulov Sirojiddin Xakimovich	
O'ZBEKISTONDA LOGISTIK MARKAZLARNI RIVOJLANTIRISHNING HOLATI VA ISTIQBOLLARI	206
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Tursunaliyev Abdulaziz Shokirjon o'g'li, Toshniyozov Anvarbek Alisher o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGINI RAQAMLASHTIRISH: KELAJAK TEXNOLOGIYALARI	211
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Bilolbek Quvonchbek o'g'li Boytemirov	
XIZMATLAR SOHASINI RIVOJLANTIRISHNING MUHIM OMILLARI	215
Xamdamova Nasiba Ablakulovna, Iymonqulova Mavluda O'rozali qizi, Raxmonberdiyev Sherzod Alisher o'g'li	
ЗАНЯТОСТЬ И СОКРОЩЕНИЕ БЕЗРОБОТИЦЫ В УСЛОВИЯХ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ	219
Назарова М.Ш., Бердикулов Р.А.	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARI SAVDOSINING RIVOJLANISH EVOLYUTSIYASI.....	226
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
“YASHIL IQTISODIYOT”NI RIVOJLANTIRISH YO'NALISHLARIDA INTELLEKTUAL MULKNING AHAMIYATI	230
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Dilnurabonu Faruxovna Amrillayeva, Muqaddas Muxamadaliyevna Xusenova	
UZUMCHILIK TARMOG'IDA IQTISODIY SAMARADORLIKKA ERISHISHDA SUVDAN TEJAMKORLIK BILAN FOYDALANISHNING IMKONIYATLARI.....	235
Salamov Ibroxim, Jonibekov Faxriddin Beknazarovich	
QISHLOQ HUDUDIDA KICHIK BIZNES SOHASINI RIVOJLANTIRISH	239
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna	
BOZOR IQTISODIYOTIDA MULKCHILIK MUNOSABATLARINI AMALGA OSHIRISH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	243
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Muqaddas Muxamadaliyevna Xusenova, Dilnurabonu Faruxovna Amrillayeva	
GLOBAL BIZNESDA STRATEGIK YONDASHUVLAR	247
Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna, Umrzoqov Adxam, Mirzabayev Shoxruhjon Orzumurodovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
TADBIRKORLIKNI DAVLAT TOMONIDAN QO'LLAB-QUVATLASH TIZIMI TAHLILI	251
Kazakova Zulayho Salaxiddinovna, Ibragimov Jahongir Ilhom o'g'li, IbragimovBotir Uktamboy o'g'li	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASINING TASHQI SAVDO SIYOSATI.....	257
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Inomjon Rustam o'g'li Xo'jaqulov, Sherzod Mexriddinovich Raxmatullayev	
THE SOCIO-ECONOMIC IMPORTANCE OF ACCELERATED DEVELOPMENT OF THE SERVICE SECTOR IN A MODERN MARKET ECONOMY	262
Khamdamova Nasiba Ablakulovna, Rasulberdiyev G'ayratjon Sharof o'g'li, Ro'zmatov Feruzbek Inoyat o'g'li	
“YASHIL IQTISODIYOT” TAMOYILLARINI AMALGA OSHIRISHDAGI ASOSIY VAZIFALAR	265
Xudoyberdiyev.U.X., Xudoyberdiyeva Marifat Umarovna	
YOSHLAR ORASIDA KICHIK BIZNES SOHASINI RIVOJLANTIRISH	268
Ulmasova Oygul Baxtiyorovna, Ollonazarova Mavlyuda Shixnazar qizi	
O'TISH DAVRIDAGI IQTISODIYOTDA KICHIK KORXONALARNING LOGISTIKA TIZIMI	273
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Islomjon Jamshedovich Jamshedov	
GLOBAL ISISH SABABLARI VA UNING IQTISODIY OQIBATLARI.....	278
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Boyjigitov Kamronbekmirzo Sobirjon o'g'li, Mirzabayev Shoxruhjon Orzumurodovich, Saidmurodov Sardor Mirsalohovich	
SERVIS XIZMATI KO'RSATISHDA CHO'L-YAYLOV CHORVACHILIGI MAHSULOTLARNI QAYTA ISHLASH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH.....	282
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	

AGROTURIZMNING YASHIL IQTISODIYOTDAGI O'RNI VA AHAMIYATI: O'ZBEKISTON UCHUN XORIJIY TAJRIBA ASOSIDA TAKLIFLAR.....	287
Ergashboyev Minghojiddin Jasurbek o'g'li, Yuldoshev Husniddin To'liqin o'g'li, Eshmuradov Ulug'bek Tashmuratovich	
“YASHIL” IQTISODIYOTGA O'TISH ORQALI IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISH YO'NALISHLARI	293
Kudratov Rizo Turdibayevich	
PARRANDA TUXUMINI YETISHTIRISHDA EKOLOGIK MUHITNING IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHGA TA'SIRI.....	297
Vaslidinov Bexruz Vaslidinovich, Salamov Ibrohim, Nurmanov Sherzod Xujayarovich	
TIJORAT BANKLARIDA INTELLEKTUAL MULKDAN FOYDALANISH XUSUSIYATLARI.....	302
Farhod Mahmudovich Tirkashev, Sherzod Mexriddinovich Raxmatullayev, Inomjon Rustam o'g'li Xo'jaqulov	
CHO'L-YAYLOV CHORVACHILIGI MAHSULOTLARI SOTISH TIZIMINI TAKOMILLASHTIRISH VA TARMOQNI MODERINIZATSIYALASH	308
Nurmanov Sherzod Xujayarovich, Hotamov Adhamjon Asqarjon o'g'li	
IQTISODIY TENGSIZLIK VA U BILAN KURASHISH USULLARI.....	313
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Mahammadahliyev Muhammadkarim, Abduzoirov Sarvarbek Sanjar o'g'li, Jumayev Azamat Uchqun o'g'li	
“YASHIL” IQTISODIYOT VA UNING O'ZBEKISTONDA BANDLIKKA TA'SIRI.....	316
Nazarova M.Sh., Berdiqulov R.A.	
SAMARQAND VILOYATIDA AGROTURIZMNI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	322
Jo'raqul Rahmiddin o'g'li Yaxshiliqo, Farhod Mahmudovich Tirkashev	
O'ZBEKISTONDA “YASHIL” IQTISODIYOTNI SHAKLLANTIRISH, RIVOJLANTIRISH VAZIFALARI VA BOSQICHLARI	327
Maryam Sharipovna Nazarova, Farhod Mahmudovich Tirkashev, Azimjon Baxodirov Ilhom Mamatqulov, Ilhom Mamatqulov	
QISHLOQDA YASHOVCHI AYOLLAR – MEHNAT RESURSLARINING ISHSIZLIK MASALALARI	332
Murtazayev Olim, Murtazayev Akbarxon Olimovich	
XXI-ASRDA SHAKLLANGAN YANGI IQTISODIYOTLAR TARKIBIDA KREATIV IQTISODIYOT PRINSIPLARI VA TURLARINING NAZARIY MASALALARI.....	336
Mamayunus Pardayev, Obid Pardayev	
ISHSIZLIKNING ZAMONAVIY SHAKLLARI VA BANDLIKNI OSHIRISHDA STRATEGIK YONDASHUVLAR.....	340
Navruzbek Azimjonovich Rajabov, Safarova Bahora Aslamovna	
INNOVATSION IQTISODIYOT SHAROITIDA MEHNAT BOZORI TRANSFORMATSIYASINING YANGI TALABLAR DOIRASIDA TAKOMILLASHUVI	344
Pardayev Mamayunus Qarshibayevich, Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Babanazarova Sevara Abdunazarovna	
YANGI O'ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINI RIVOJLANTIRISH ORQALI KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH MUHIM VA DOLZARB MASALALARDAN BIRIDIR	348
Mirzayev Qulmamat Djonuzokovich, Mirzayev A	
QISHLOQ XO'JALIGIDA AGROTURIZM SAMARADORLIGINI OSHIRISH IMKONIYATLARI VA ISTIQBOLLARI.....	352
Ergashboyev Minghojiddin Jasurbek o'g'li, Kudratov Rizo Turdibayevich	
XO'JALIK YURITUVCHI SubyektLARDA INSON RESURSLARINI BAHOLASH VA TAHLILIGA NAZARIY YONDASHUVLAR	358
Pardayev Mamayunus Qarshibayevich, Pardayeva Ozoda Mamayunusova, Babanazarova Sevara Abdunazarovna, Mamayunusov Temur Olimovich	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA EKOLOGIK TA'LIM VA UNI RIVOJLANTIRISH CHORA-TADBIRLARI.....	362
Ochilova Mohigul Toshtemir qizi, Abduzoirov Sarvarbek Sanjar o'g'li, Solayev Sanjar Hamdam o'g'li	
MEHNAT BOZORI TRANSFORMATSIYASIDA ZAMONAVIY TALABLARDAN KELIB CHIQUADIGAN YONDOSHUVLAR.....	365
Pardayev Mamayunus Qarshibayevich, Pardayeva Ozoda Mamayunusovna, Mamayunusov Temur Olimovich	
3-SEKSIYA: QISHLOQ XO'JALIGINI RAQAMLASHTIRISH: KELAJAK TEXNOLOGIYALARI.....	369
ЦИФРОВИЗАЦИЯ СЕЛЬСКОГО ХОЗЯЙСТВА: ТЕХНОЛОГИИ БУДУЩЕГО.....	370
Мухамедиева Дилноз Тулкуновна, Сафарова Лола Улмасовна	
IQTISODIY-MATEMATIK MODELLASHTIRISH: MEVA-SABZAVOTCHILIK KLASSTERLARI EKIN MAYDONLARINI TAKOMILLASHTIRISH	374
Urdushev Xamrakul, Sirojiddin Eshanqulov	
BOG'DORCHILIK TARMOG'INING HOLATI VA RIVOJLANTIRISH TENDENSIYALARINING EKONOMETRIK TAHLILI	379
Akbarov Husan O'zbekxonovich, Urdushev Xamrakul, Jalilov Shoxrux Zafar o'g'li	
EMOTIONAL INTELLIGENCE IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: IMPORTANCE, DEVELOPMENT AND IMPLEMENTATION	383
Koshkaldal Iryna, Celms Armands, Gurskiene Virginija, Dombrovska Olena	
О МЕТОДИКЕ ОБУЧЕНИЯ УЧАЩИХСЯ РЕШЕНИЮ МАТЕМАТИЧЕСКИХ ГОЛОВОЛОМОК НА УРОКАХ МАТЕМАТИКИ	386
Актамова Васила Укатамовна, Ahtamova Z.U., Muradova Mexribon Sobirovna	
FIZIKA FANINING O'ZBEKISTON AGRAR IQTISODIYOTIDAGI DOLZARB MUAMMOLARINI HAL ETISHDAGI POTENTIALSIALI.....	393
R. Berdiyev, U. E. Nurimov, B. U. Amonov	
FIZIKA FANINI INTERNET TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANIB O'QITISH	397
Raximov O., Mamatkulov	
CHORVACHILIK XO'JALIKLARIDA ISHLAB CHIQUARISHNI TASHKIL ETISHDA KO'P OMILLI OPTIMALLASHTIRISH USULLARI.....	401
Mavlyanov Majid Tuychievich	
AYRIM IQTISODIY MASALALARNI YECHISHDA TAQRIBIY SONLARNING AHAMIYATI.....	406
Otoboyeva Aziza Shakirovna, Bozorboyev Komiljon Shuxrat o'g'li, Eshdaviatov Samandar Otabek o'g'li, G'aniyev Anvar Maqsud o'g'li	
ПРИМЕНЕНИЕ КОМПЛЕКСНЫХ ЧИСЕЛ В ПРОЦЕССЕ ОБУЧЕНИЯ ГЕОМЕТРИИ	410
Актамова Васила Укатамовна, Ahtamova Umida Uktamovna, Mayramaliyeva Dilbar Eldorovna	
MEVA VA SABZOVOTLARNI FIZIKAVIY USULDA QAYTA ISHLASH TEXNALOGIYASI.....	417
N.Mamatkulov., M.Raxmatov., R.Berdiyev	
BEGONA O'TLAR VA ZARARKUNANDALARGA QARSHI KURASHDA ROBOTOTEXNIKA	421
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Otoboyeva Aziza Shakirovna, Usanov Yoqub Dilmurod o'g'li	
AQLLI SUG'ORISH TIZIMLARI YORDAMIDA SUV RESURSLARIDAN SAMARALI FOYDALANISH: O'ZBEKISTON TAJRIBASI.....	425
Sulaymonov Mirobid Abdullolikhovich	
SMART TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA QISHLOQ XO'JALIGI MAHSULOTLARINI SOTISH: BLOCKCHAIN TEXNOLOGIYASINING QO'LLANILISHI	342
Ahtamova Vasila Uktamovna	

RAQAMLI TAHLIL YORDAMIDA O'SIMLIKLER UCHUN OPTIMAL O'SISH SHAROITLARINI YARATISH	436
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Otoboyeva Aziza Shakirovna, Jumayev Azamat Uchqun o'g'li, Hamdullayev Jamoliddin Feruzxon o'g'li	
QISHLOQ XO'JALIGIDA RAQAMLI TEXNANOLOGIYALARDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	440
N.Mamatkulov, R.Aminov	
UY HAYVONLARINI RO'YXATDAN O'TKAZISHNING ZAMONAVIY USULLARI VA ULARNING QISHLOQ XO'JALIGIDAGI IJTIMOIIY VA IQTISODIY AHAMIYATI	443
Sulaymonov Mirobid Abduxolikovich, Usanov Rashid Sharofovich	
ISSIQXONALARNING REAL VAQT REJIMIDA BOSHQARUV MONITORING TIZIMINI ISHLAB CHIQUISH, NAZORAT QILISH VA OPTIMALLASHTIRISH.....	448
Otoboyeva Aziza Shakirovna	
RAQAMLASHTIRISH VA EKOLOGIK INNOVATSIYALAR ORQALI O'ZBEKISTON QISHLOQ XO'JALIGIDA YASHIL IQTISODIYOTNI JORIY ETISH.....	454
Usanov Rashid Sharofovich	
ZARARKUNANDALAR TARQALISHINI BASHORAT QILISHDA SUN'IY INTELLEKT MODELLARI.	458
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich, Otoboyeva Aziza Shakirovna	
QISHLOQ XO'JALIGI YERLARINI GEOMETRIK MODELLASHTIRISHNI AMALGA OSHIRISHNING AMALIY YONDASHUVI.....	462
Xaknazarova Xurshidabonu Kenjayevna	
FLUTTER ASOSIDAGI O'SIMLIKLERNI TANISH VA SOG'LOMLIGINI TAHLIL QILISH	467
Ravshanov Sanjar Tolibjonovich	
FERMERLAR UCHUN MOBIL ILOVALAR: AXBOROT, TAHLIL VA MASLAHATLAR.....	471
Aktamova Vasila Uktamovna, Axtamova Umida Uktamovna	
IOT VA AI INTEGRATSIYASI ORQALI SUVNI TEJASH.....	475
Raxmatullayeva Nozima Shodiqulovna	

UZUMCHILIK TARMOG'IDA IQTISODIY SAMARADORLIKKA ERISHISHDA SUVDAN TEJAMKORLIK BILAN FOYDALANISHNING IMKONIYATLARI

Salamov Ibroxim

SamDVMChBU, Iqtisodiyot fakulteti,
Iqtisodiyot va menejment kafedrası dotsenti, i.f.n.
ibrokhimsalamov@gmail.com

Jonibekov Faxriddin Beknazarovich

Iqtisodiyot va menejment kafedrası katta o'qituvchisi,
mustaqil izlanuvchi, samvmi@edu.uz

Annotatsiya: Samarqand viloyatining doimiy aholisi soni 2025-yil 1-yanvar holatiga ko'ra 4 297,5 ming kishini tashkil etib, yil boshidan 89,0 ming kishiga yoki 2,1 foizga oshgan. Shundan 1 570,6 ming kishi (36,5 %) shahar, 2 726,9 ming kishi (63,5 %) esa qishloq aholisi hisoblanadi. Viloyat aholisi ichimlik suvi bilan ta'minlanganlik darajasi 73,9 foizga yetgan. Ichimlik suvi bilan ta'minlash bilan bir qatorda chorvachilik, o'simlikchilik va, xususan, uzumchilik tarmoqlarini ham suv bilan ta'minlash zarurati mavjud.

Mazkur ilmiy ishda Samarqand viloyati va uning tumanlarida 2022–2023 - yillar davomida tokzorlar maydoni, uzum hosildorligi, yalpi hosil hajmi, daromad, xarajatlar, foyda, rentabellik darajasi bo'yicha tahlillar keltirilgan. Shuningdek, lalmi yerlarda gidrogel moddasi qo'llanilishining samaradorligi, xulosa va takliflar asosida iqtisodiy tahlillar berilgan. Tadqiqotda istiqbolda uzumchilikda suvdan tejamkorlik bilan foydalanish orqali iqtisodiy samaradorlikka erishish imkoniyatlari ko'rib chiqilgan.

Kalit so'zlar: tok, tokzor, uzum, rentabellik darajasi, gidrogel.

Abstract: As of January 1, 2025, the permanent population of Samarkand region amounted to 4,297.5 thousand people, having increased by 89.0 thousand or 2.1% since the beginning of the year. Of these, 1,570.6 thousand (36.5%) live in urban areas, while 2,726.9 thousand (63.5%) reside in rural areas. The level of access to drinking water in the region has reached 73.9%. Alongside the provision of drinking water, there is also a growing need to ensure water supply for livestock, crop production, and especially viticulture.

This scientific work presents an analysis of Samarkand region and its districts during 2022–2023 - based on vineyard area, grape yield, gross harvest volume, income, expenses, profit, and profitability level. The paper also provides economic assessments, conclusions, and recommendations regarding the effectiveness of using hydrogel on rainfed lands. The study explores the prospects for achieving economic efficiency in viticulture through water-saving practices.

Key words: grapevine, vineyard, grapes, profitability level, hydrogel.

Аннотация: По состоянию на 1 января 2025 года постоянное население Самаркандской области составило 4 297,5 тыс. человек, увеличившись с начала года на 89,0 тыс. человек или на 2,1 %. Из них 1 570,6 тыс. человек (36,5 %) проживают в городах, а 2 726,9 тыс. человек (63,5 %) – в сельской местности. Уровень обеспеченности населения области питьевой водой достиг 73,9 %. Наряду с обеспечением питьевой водой, сохраняется потребность в водоснабжении для таких отраслей, как животноводство, растениеводство и, в частности, виноградарство.

В данной научной работе приведён анализ по Самаркандской области и её районам за 2022–2023 - годы по таким показателям, как площадь виноградников, урожайность винограда, объём валового сбора, доход, затраты, прибыль и уровень рентабельности. Также представлены экономические расчёты, основанные на выводах и предложениях по эффективности применения гидрогеля на богарных землях. В исследовании рассматриваются перспективы повышения экономической эффективности за счёт рационального водопользования в виноградарстве.

Ключевые слова: виноград, виноградник, урожай, уровень рентабельности, гидрогель.

KIRISH

Yer boshqa ishlab chiqarish vositalari kabi insonning xohishi bilan ko'payib qolmaydi. Chunki yer – tabiat mahsuli, yer doimiy va umrbod ishlab chiqarish vositasi bo'lib hisoblanadi. Iqtisodchilar tuproq unumdorligini: tabiiy, sun'iy, iqtisodiy unumdorlikka bo'lib o'rganadilar. Uzunning tarkibida 150 dan ortiq biologik faol moddalar mavjud. Turlariga qarab, tarkibida 20 foizgacha qand (O'zbekistonda va dunyoning boshqa hududlarida uzumlarning qandlik darajasi 28 foizgacha bo'lishi laboratoriya sharoitida aniqlanib kelingan va uzumchilik darsliklariga kiritilgan. Lekin Navoiy viloyatining Xatirchi tumanidagi "Uchqora" qishlog'idagi xalq seleksiyasi yo'li bilan tabiiy tanlov asosida yaratilgan "Uchqora uzumi" navi tarkibidagi qand miqdori 33 foizni tashkil qiladi), oqsil, yog', shuningdek, organik kislotalar, turli darmondorilar mavjud. Uzunning asosiy xususiyati – tarkibida kislotalarning ko'pligi. Ular nafas olish yo'llarini yengil qitiqlaydi, shu sababli balg'am ko'chishini osonlashtiradi va yo'talni yumshatadi. Tarkibida qand ko'pligi sababli uning sharbati zaiflashgan bemorlarga darmon bo'ladi. Lekin qandli diabet bilan og'rikan bemorlarga qand miqdori ko'pligi sababli, ayniqsa Uchqora tabiiy uzumi va mayizi navini iste'mol qilish tavsiya etilmaydi. Tuyilgan mayizni, jumladan Uchqora tabiiy navi qora mayizini vinoga qo'shib surtilsa, qorason, turli yara, saraton shishini davolashi aniqlangan. Ushbu tok navdalari o'z davrida Samarqand viloyatining Ishtixon tumani xo'jaliklariga ham olib kelib ekilgan. Istiqbolda uzumchilikdan iqtisodiy samaradorlikka erishishda suvdan tejamkorlik bilan foydalanishning imkoniyatlari ham maqolada berilgan.

MATERIALLAR VA METODLAR

Samarqand viloyatining jami yer maydoni 16 million 677 ming 301 gektarni tashkil etadi, shundan Ishtixon tumanida 215 ming 973 gektardir. Viloyat umumiy yer maydonining 1,3 foizini tashkil etmoqda. Shu jumladan, viloyatdagi ekin maydonlari 435 ming 757 gektarni tashkil etsa, shundan 253 ming 705 gektar sug'oriladigan yerlar, 182 ming 42 gektari lalmi yerlardir. Ilmiy maqolani tayyorlashda dialektik, statistik guruhlash, monografik, tahlil qilish, taqqoslash, hosil–mantiq (konstruktiv) va boshqa usullardan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Samarqand viloyati va ayrim tumanlardagi hosilli tokzorlar maydonlari tahlili quyidagicha yakun topdi: Viloyatda 2023-yilda tokzorlar maydoni 43 524 gektarni tashkil etgan bo'lsa, bu ko'rsatkich 2014 - yilda hosilli tokzorlar maydoni 35 950 gektarga yetdi. O'rtadagi farq 7 574 gektar bo'lib, 2014-yilga nisbatan 21,1 foizga tokzorlar maydoni ko'paydi (2013 -yilda 24 395 gektar; 2012 -yilda 24 395 gektar; 2011-yilda 24 360 gektar; 2010-yilda 15 960 gektar edi). Shundan eng ko'p tokzorlar maydoni Urgut tumanida bo'lib, 2023 - yilda 8 417 gektarni tashkil qildi, bu ko'rsatkich 2014 - yilda 6 390 gektar bo'lgan edi. O'rtadagi farq 2 027 gektarni yoki 31,7 foizga 2023 - yilda tokzorlar maydoni tumanda ko'paydi (2013 -yilda 4 908 gektar; 2011 -yilda ham 4 908 gektar; 2010 -yilda 8 100 gektarni tashkil qilgan). Ikkinchi o'rinda 2013 -yilda tokzorlar maydoni Payariq tumanida 6 968 gektarni tashkil etdi. Lekin, 2014 - yilda ikkinchi o'rinni tokzorlar maydoni bo'yicha Bulung'ur tumani egallagan edi. Bulung'ur tumani xo'jaliklarida 2014 - yilda 5 266 gektar (2013 -yilda 4 638 gektar; 2011 -yilda ham 4 638 gektar edi; 2010 -yilda 11 620 gektar bo'lgan).

Hosildorlik bo'yicha qilingan iqtisodiy tahlilimiz shuni ko'rsatadiki, viloyat tokzorlaridan olingan hosil 2023 - yilda 156 s/ga ni tashkil etdi. Bu ko'rsatkich viloyat tokzorlaridan olingan hosil 2014 - yilda rejadagi 131,0 sentner o'rniga, haqiqatda 138,0 sentner yoki 7,0 sentnerga rejaga nisbatan ko'p hosil olinib, reja 105,3 foizga bajarildi (2013 -yilda 74 sentner; 2012 -yilda 113 sentner; 2011 -yilda 105 sentner; 2010 -yilda 40,6 sentnerdan hosil olingan). 2023 - yil bilan 2014 - yildagi hosildorlikni solishtirsak, shu yillar o'rtasidagi farq har gektaridan 18 s/ga yoki 13,0 foizga 2023 - yilda ko'p bo'ldi. 2023 - yilda tumanlar ichida eng ko'p hosildorlik Urgut tumanida bo'lib, 173 s/ga ni tashkil etdi. 2014 - yilda tumanlar ichida eng yuqori hosildorlik Kattaqo'rg'on tumanida bo'lgan edi, ya'ni Kattaqo'rg'on tumanida biznes rejasidagi 163,8 sentner o'rniga, haqiqatda 182,3 sentner hosil olinib, rejaga nisbatan 18,2 sentner yoki 11,3 foizga ko'payib, reja 111,3 foizni tashkil etdi. 2023 - yilda eng past hosil viloyat tumanlari tokzorlaridan olingan hosil Jomboy tumanida 105 s/ga ni tashkil qildi. Bu ko'rsatkich, ya'ni past ko'rsatkich tokzorlardan olingan eng kam hosildorlik 2014 - yilda Kattaqo'rg'on shahrida bo'lib, rejadagi 153,7 sentner o'rniga, haqiqatda 68,9 sentner yoki rejaga nisbatan 85 sentnerga kam bo'lib, reja 44,8 foizga bajarilgan edi.

Yalpi hosil: Samarqand viloyatida uzumzorlardan 2023 - yilda 677 070 tonna hosil olindi. Bu ko'rsatkich 2014 - yilda biznes rejadagi 472 000 tonna o'rniga 497 316 tonna hosil olinib, 25 316 tonnaga rejaga nisbatan ko'p hosil olingan edi (2013 -yilda 180 928 tonna; 2012 -yilda 275 658 tonna; 2011 -yilda 254 721 tonna; 2010 -yilda 234 492 tonna). Agar 2023 - yil bilan 2014 - yildagi yalpi hosilni solishtirsak, 2023 - yilda 179 754 tonnaga yoki 36,2 foizga ko'p bo'ldi.

To'liq tannarx: 2023 - yilda ushbu yalpi hosilni olish va sotish uchun 1 887 970 mln so'm xarajat sarf bo'ldi. 2014 - yilda esa yalpi xarajatlar rejadagi 310 566 mln so'm o'rniga, haqiqatda 359 902 mln so'm yoki 49 336 mln so'mga yoki 15,9 foizga ko'p sarflanib, reja 115,9 foizga bajarilgan edi. 2023 - yil 2014 - yilga nisbatan 1 528 068 mln so'mga yoki 4,6 martaga xarajat miqdori oshdi.

Yalpi pul tushumi: 2023 - yilda 2 634 111 mln so'm bo'lgan bo'lsa, 2014 - yilda 405 741 mln so'm o'rniga 482 066 mln so'm bo'lib, 76 325 mln so'mga yoki 18,8 foizga ko'payib, reja 118,8 foizga bajarildi. 2023 - yildagi tushum 2014 - yilga nisbatan 2 152 045 mln so'mga yoki 4,5 martaga ko'p bo'lgan.

Foyda: 2023 - yilda uzumchilikdan olingan foyda 746 141 mln so'mni tashkil etdi. 2014 - yilda esa rejadagi 95 175 mln so'm o'rniga 122 164 mln so'm foyda olinib, rejaga nisbatan 26 990 mln so'mga yoki 28,4 foizga oshdi, reja 128,4 foizga bajarildi. 2023 - yilda 2014 - yilga nisbatan 623 977 mln so'mga yoki 5,1 martaga ko'p foyda olingan.

1 gektarga xarajatlar: 2023 - yilda 43 378 ming so'm bo'lsa, 2014 - yilda rejalashtirilgan 8 639 ming so'm o'rniga haqiqatda 10 011 ming so'm sarflangan, ya'ni 1 372 ming so'mga yoki 15,9 foizga ko'payib, reja 115,9 foizga bajarilgan. 2023 - yildagi xarajatlar 2014 - yilga nisbatan 33 367 ming so'mga yoki 3,33 martaga oshgan.

1 gektardan tushgan pul tushumi: 2023 - yilda 60 521 ming so'mni tashkil qilgan bo'lsa, 2014 - yilda rejadagi 2 647 ming so'm o'rniga 3 398 ming so'm bo'lgan va rejaga nisbatan 751 ming so'mga yoki 28,4 foizga oshgan, reja 128,4 foizga bajarilgan. 2023 - yilda bu ko'rsatkich 2014 - yilga nisbatan 57 123 ming so'mga yoki 16,8 barobarga oshgan.

Iqtisodiy samaradorlik kategoriyasining eng yakuniysi bo'lgan rentabellik darajasi: Samarqand viloyatida uzumchilikda 2023 - yilda 39,0 foiz bo'ldi. Bu ko'rsatkich 2014 - yilda 30,6 foiz o'rniga 33,9 foizga reja uddalandi yoki rejaga nisbatan haqiqatda 3,3 punktga oshdi. (2013 -yilda viloyat bo'yicha uzumchilik tarmog'ida rentabellik darajasi 38,8 foiz; 2011 -yilda 40,1 foiz; 2010 -yilda 22,7 foiz bo'lgan edi).

Viloyatdagi 2023 - yilda tumanlar ichida eng yuqori ko'rsatkichga erishgan tuman Tayloq tumani bo'lib, uzumchilik tarmog'ida 44,3 foiz rentabellik darajasiga ega bo'ldi. Urgut tumanida 2014 - yilda rentabellik darajasi rejadagi 37,6 foiz o'rniga, haqiqatda 38,5 foizni tashkil etdi. Bu rejaga nisbatan 0,9 punktga ko'pdir (2013 -yilda viloyat tumanlari ichida eng yuqori 40,4 foiz; 2011 -yilda 41,8 foiz; 2010 -yilda 25,3 foiz).

2014 - yilda Narpay tumanida rejadagi 26,6 foiz o'rniga 29,9 foizni tashkil etdi yoki 3,3 punktga rejadagiga nisbatan yuqori bo'ldi. Nurobod tumanida rejadagi 25,0 foiz o'rniga, haqiqatda 27,4 foiz; Payariq tumanida rejadagi 25,2 foiz o'rniga, haqiqatda 27,4 foizni tashkil etdi. (2013 -yilda esa eng kam rentabellik darajasi Narpay, Nurobod va Payariq tumanlarida bo'lgan: mos ravishda 31,6; 32,5; 34,2 foizni tashkil etgan edi).

Olim va mutaxassislarning juda ko'p ilmiy-amaliy tavsiyalari mavjud bo'lib, ulardan oxirgisi kimyo fanlari nomzodi yosh olim O'ktam Ostonovning ilmiy-amaliy tavsiyasidir. 1 gramm gidrojel moddasi o'zida 800–1000 gramm suvni shimib olishini hisobga olsak, bir gektar yerga 35–40 kilogramm sepilganda, o'simlikning suvga bo'lgan ehtiyoji ta'minlanadi.

Bizning ilmiy hisob-kitoblarimizga binoan, 1 gektar tokzorlarga 5–10 kilogramm gidrojel moddasi yetarli bo'ladi. Tarkibida azotli o'g'itlar borligi tufayli gidrojel moddasi hosildorlikni oshirish bilan birga besh yilgacha o'z xususiyatini yo'qotmasligi ilmiy-amaliy tajribalar asosida aniqlangan. Respublikamizdagi lalmi yerlarga sepilsa, 45 foizgacha suv tejashiga erishish mumkin ekan.

Hozirgi vaqtda gidrojel moddasi Namangan va Xorazm viloyatlaridagi 5 gektar yerlarda sinovdan o'tkazilmoqda. Muallifning bergan ma'lumotiga ko'ra, har bir kilogrammi uchun 20–40 dollar (qaysi mamlakatdan va qaysi transport bilan olib kelinishiga qarab) atrofida valyuta sarflanishi aytilgan. Respublikamizda ishlab chiqarilsa, bir kilogramm gidrojel 5 dollarga tushadi, o'rtadagi farq esa 15–35 dollar bo'ladi.

Gidrojel yer qatlamlariga jo'natilganda suvni o'ziga shimib oladi va issiqda asta-sekin sarflaydi. Ayni paytda gidrojel moddasini "O'z kimyo-sanoat" tasarrufidagi Toshkent kimyo-texnologiya ilmiy tadqiqot institutida olimlar tomonidan yaratilgan minitexnologiya asosida ishlab chiqarish mo'ljallangan. Mazkur minitexnologiya yordamida kuniga 1,5 tonna gidrojel ishlab chiqariladi. Keyinchalik talabga qarab innovatsion texnika va texnologiyasini takomillashtirish, mahsulot salmog'ini oshirish mumkin.

Bizning hisob-kitoblarga ko'ra, gidrojelga o'xshash moddani xorijdan olib kelishning har bir kilogrammi uchun 24–48 dollar sarflanadi (masalan, Germaniyadan olib kelish). O'zimizdagi xom-ashyo qoldiqlardan ishlab chiqarilganda esa 4,0–4,5 dollar sarf bo'ladi. Tokzorlarda qo'llash ham tarmoq rentabellik darajasini 10–15 foizga oshiradi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Yuqoridagi holatlar narx va baholarning o'zgarishi bozor iqtisodiyoti davridagi o'zgarishlariga ham bog'liq bo'ldi. Uzumchilik – qishloq xo'jaligining tez rivojlanayotgan tarmoqlaridandir. Mamlakatda ishlab chiqarilgan qishloq xo'jalik mahsulotlarining yarmidan ko'pi o'simchilik sohasiga to'g'ri keladi. Samarqand viloyatida uzumchilikda 2014-yilda rentabellik darajasi 33,9 foizga yetgan. Ayni paytda gidrojel moddasini "O'z kimyo-sanoat"

tasarrufidagi Toshkent kimyo-texnologiya ilmiy tadqiqot institutida olimlar tomonidan yaratilgan minitexnologiya asosida ishlab chiqarish boshlangan. Istiqbolda tarmoqni rivojlantirish dasturi yaratildi, gidrogel moddasidan foydalanish va mavjud suv resurslaridan tejamkorlik bilan foydalanishning imkoniyatlari mavjud.

Takliflar:

Uzumchilikka ixtisoslashgan qishloq xo'jalik korxonalari bilan (dehqon, fermer, mulkchilikning boshqa shakllarida faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar, ayniqsa infratuzilma yo'nalishida) qishloq xo'jalik mahsulotlarini ishlab chiqarish, qayta ishlash, tashish, saqlash, sublimatsiya qilish, birgalikda eksport qilish, kadrlarni qayta tayyorlashni yanada yo'lga qo'yish, oziq-ovqat mahsulotlari qoldiqlaridan samarali foydalanib, chorvachilik tarmog'ida yem-xashak jamg'armalariga ega bo'lib rivojlantirish, bu tarmoqlarda ham joylarda qo'shma korxonalar tuzishni tezlashtirish zarur;

Tomchilatib sug'orish modellarini ishlab chiqaruvchi xorij kompaniyalari bilan Respublikamiz hududlarida faoliyatni birga, kamida 5 yil muddat bilan davom ettirish sharti asosida qo'shma korxonalar tuzib, tezda ishni qumog-bo'z tuproqli maydonlarda boshlashni tashkil etish;

Qishloq joylarda xorijlik hamkorlar ishtirokida kollejni tamomlagan, tadbirkorlikka intiluvchi yoshlarni jalb qilgan holda, gidrogel va shunga o'xshash moddalarni ishlab chiqarishga ixtisoslashgan kichik va o'rta zavodlarni, sexlarni imtiyozli mikrokreditlar ajratish yo'li bilan qurib ishga tushurish.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni "Ishbilarmonlik muhitini yanada tubdan yaxshilash va tadbirkorlikka yanada keng erkinlik berish chora-tadbirlari to'g'risida" T. 2012 -yil 18 iyul;
2. O'zbekiston Respublikasi Qishloq va suv xo'jaligi vazirligida 2014 - yilda iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish borasida amalga oshirilgan ishlar yakuni haqida ma'lumot;
3. Samarqand viloyati qishloq va suv xo'jaligining 2011-2014 - yillar yakunlari bo'yicha hisoboti;
4. Shodmon Eshboev, muxbir. "Ekin suv-siz.. ko'karadi" Turkiston ro'znomasi 2012 -yil 8-mart, 13-bet);
5. Mualliflarning ilmiy-amaliy izlanishlarining iqtisodiy tahlil natijalari, O'zbekiston Prezidenti ma'ruzalari va matbuot materiallaridan foydalanildi.
6. Salamov, I., Javmanov, J., Ummatov, B., Bekpolatov, S. (2024). Raqamli iqtisodiyotning o'rni va joriy etishdagi imkoniyatlari. Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot, 2(1).
7. Salamov, I., Nurmanov, S., Hotamov, A. (2024). Chorvachilik tarmog'ida mahsulotlarni qayta ishlash samaradorligini oshirish imkoniyatlari. Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot, 2(1).
8. Salamov, I., Kudratov, R., Janibekov, F. (2024). Uchqora uzumi-mayizini yetishtirishning iqtisodiy samaradorligini oshirish imkoniyatlari. Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot, 2(1).
9. Salamov, I., Rozieva, G. (2024). Meva-sabzavotchilik klasterlarida faol tadbirkorlikning iqtisodiy samaradorlikni oshirishdagi o'rni. Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot, 2(1).
10. Salamov, I., Kudratov, R., Nazarova, M. (2024). Yalpi ichki va hududiy mahsulotning ko'payishida faol tadbirkorlikning o'rni. Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot, 2(1).
11. Salamov, I., Nazarova, M., Kazakova, Z., Jonibekov, F., Kudratov, R., Ulmasova, O., Xudayberdieva, M. R. (2024). Faol tadbirkorlar faoliyatida kambag'al oilalarni iqtisodiy-ijtimoiy holatini yaxshilash imkoniyatlari. Yashil iqtisodiyot va taraqqiyot, 1(2).
12. Internet ma'lumotlari va boshqa manbalar.

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. aprel. maxsus son / № 5

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
